

2010. augusztus 27-én avattuk egyetemünkön Dr. Borbély Samu és Dr. Lancsarics Alajos mellszobrát

A Nehézipari Műszaki Egyetem Gépészmérnöki Karán a Matematika tanszék vezetésére 1949 szeptemberében **BORBÉLY SAMU** kapott megbízást. Bár az általa alapított tanszéken mindössze hat évet töltött, kapcsolata a Gépészmérnöki karral élete végéig megmaradt. Folytonos figyelemmel követte és segítette a miskolci gépészmérnöki kar oktató és tudományos kutató tevékenységét. Részt vett a kar egy-egy államvizsga-bizottságának a munkájában, akadémikusként szerepet vállalt a miskolci gépészeti tudományos műhelyek szakmai támogatásában. Mindezek elismeréseként az egyetem rektora 1978. december 7-én Borbély Samut tiszteletbeli (honoris causa) doktorává avatta.

Borbély Samu 1907. április 23-án született Tordán. Gimnáziumi tanulmányait Tordán és Kolozsvárott végezte, de az érettségit – az akkori romániai törvényi előírások által az erdélyi magyarokkal szemben támasztott nehézségek miatt már Kecskeméten tette 1926-ban. Egyetemi tanulmányait a Berlin-Charlottenburgi Műszaki Egyetem un. Általános Tudományok karán végezte, ahol 1933-ban mérnök-matematikusi oklevelet, majd 1938-ban alkalmazott matematika tárgykörben Dr.-Ing. tudományos fokozatot szerzett. A Kolozsvári Tudományegyetemen 1943-ban habilitált. A Magyar Tudományos Akadémia 1946-ban levelező tagjainak sorába, majd 1979-ben rendes tagjává választotta.

1929-34 között a Berlin-Charlottenburgi Műszaki Egyetem Alkalmazott Matematikai Intézetében tanársegéd, majd 1934-41 között az egyetem Repüléselméleti Intézetének matematikusa. 1941-ben visszatért szülőföldjére, és Kolozsvárott a Ferenc József Tudományegyetem tanársegéde, adjunktusa majd a habilitáció után magántanára lett.

1945 áprilisában Kolozsvárott megbízást kap az ekkor alapított Bolyai Tudományegyetem Matematika tanszékére vezetésére, amely feladatot 1946-49 között (magyar állampolgársága miatt csak) szerződéses egyetemi tanárként láthatott el; 1948/49-ben egyben a Matematika-Fizika kar dékánja is volt. A háború utáni Romániában azonban ekkorra már az erdélyi magyarok helyzete ismét egyre nehezebbé vált, s így a szerződésének felbontása (és az ifjúkori tapasztalatai) okán 1949 nyarán áttelepült Magyarországra. Nem egyedül jutott erre az elhatározásra; érdekes módon az áttelepült professzorok

többsége Magyarországon a vidéki egyetemek valamelyikét választotta, így Borbélynak is az éppen akkor alapított miskolci NME-re esett a választása.

Miskolcon a gondjaira bízott tanszék és az oktatási munka megszervezése eleinte minden idejét lekötötte, de az 1952/53 tanévre már kialakult körülötte egy „saját nevelésű” kis kutatói csoport, amely egy ipari megbízás alapján a nemlineáris hővezetésprobléma megoldásán próbálgatta oroszlán körmeit. A fémek hőkezelése során a hevítés ill. hűtés sebessége, az elért hőmérséklet és a hőntartási időtartam döntően befolyásolják egyrészt a kristályszerkezet, másrészt a belső feszültségek alakulását; az előbbi a mechanikai tulajdonságokat határozza meg, az utóbbi pedig különféle káros következmények okozója lehet. A hőkezelési körülmények tudatos irányítása tehát alapvető jelentőségű; a hővezetés differenciálegyenletének a megoldása az időben változó hőmérsékleteloszlás szolgáltatásával éppen ebben lehet hatékony segítségére a mérnöknek kutató munkája során. Akadémiai rendes taggá választása alkalmával a javaslattevők így jellemzik Borbélynak ekkori tevékenységét: „A hővezetési differenciálegyenletek különböző feltételek melletti megoldásával a gyakorlók szakemberek kezébe olyan eszközt adott, melynek segítségével a népgazdaság számára is fontos feladatok a korábbiakhoz képest jobban megoldhatók, és olyan méretű darabok megmunkálására is kiterjeszthetők, melyekre korábban – adott eszközök mellett – nem volt lehetőség.”

1955-ben áthelyezéssel került a Budapesti Műszaki Egyetem Gépészmérnöki karának Matematika tanszékére, amelynek 1968-ig a vezetője volt, s innen vonult nyugállományba 1978-ban.

Borbély Samu tanárként és tudósként egyaránt a nagyobb közé sorolható, és emberként is kiemelkedett a többi közül elveihez való hűségben, igazságosságában, humanizmusában és széleskörű európai műveltségében. Szakmai tevékenységének fő célja mindig a mérnökképzés matematika-oktatásának szolgálata volt. Ő magát elsősorban tanárnak tartotta, s élete értelmét mérnök-generációknak a matematika korrekt műszaki alkalmazása oktatásában látta. Kitűnő pedagógiai érzéssel fedezte fel a tehetséges tanítványokat, és a tudományos kutatás módszereit velük megismertetve indította el őket pályájukon. Kimagasló munkásságának köszönhetően itthon és határainkon túl is szép számban vannak, akik mind a tudomány művelésében, mind az egyetemi oktatásban eredményesen tevékenykednek, és őt a tanítómesterüknek vallják.

LANCSARICS ALAJOS
1903. június 10-én született Budapesten. Középiskoláit a magyar oktatásügy történetében elismert, nagynevű Markó-utcai főreáliskolában végezte. Eredményei és érdeklődési köre alapján lett a Műegyetem hallgatója. Tanulmányai során gépműhelyi műszaki rajzoló állást is vállalt, itt alapozta

meg későbbi legendás rajzkészségét. Ez akár művészi szintre is emelkedhetett 1922-23-ban, amikor a Magyar Képzőművészeti Egyetem hallgatója volt.

A gépészmérnöki oklevél megszerzése után 1928-tól 1951-ig tölt be különféle oktatói és kutatói megbízásokat a Műegyetemen (Budapesti Műszaki Egyetem). Az első években gyakornok a Szabó Gusztáv professzor vezetésével működő Mezőgazdasági Gépkísérleti Intézetnél. Itt traktor-, gépjármű- és vasúti motorok laboratóriumi és üzemi próbái során szerez gyakorlatot. 1929-től tanársegéd a IV. Gépszerkezettani Tanszéken, ami több mai tanszék (például a Gépjárművek Tanszék) elődjének tekinthető. A későbbiek szempontjából döntő jelentőségű, hogy 1931-ben (Láng Károly professzor vezetésével) ez a tanszék veszi át a gőzgéptechnika (gőzkazánok, dugattyús gőzgépek, gőzturbinák, vezérlőművek) oktatását. 1940-ben megbízást kap az időközben elhunyt Láng Károly tantárgyainak előadására. Ugyanebben az évben Kund Ede egyetemi tanár irányításával sor kerül az oktatás átszervezésére a belsőégésű motorok súlypontba helyezésével. Lancersarics Alajos adjunktusként működött tovább, 1949-ben kapott intézeti tanári kinevezést.

1941-ben katonai szolgálatra hívják be, amit a Hadi-technikai Intézetben teljesít, mint mérnök-zászlós. Ugyancsak 1941-ben szabadalmi bírósági titkárrá nevezik ki. 1942-től 1949-ig szabadalmi bíró. Intézeti tanárként a Gázgépek és a Gépjármű kísérletek című tantárgyak előadásait és szerkesztési gyakorlatait tartja.

Lancersarics professzor a Budapesti Műszaki Egyetemen eltöltött több mint két évtizedes oktatói munkásság után 1951-ben került Miskolcra, ahol a Gépüzemeltetési Tanszék vezetője, mind pedig az Egyetemen több éven át betöltött gazdasági rektorhelyettesi munkakörében fáradhatatlanul a tanszék és az egyetem fejlesztésén munkálkodott. Különösen kiemelendő a belsőégésű motorok oktatásához szükséges gyakorlati háttér megteremtése az adott kor számos nehézsége mellett.

A „HÚZÓTÜSKÉ 1958” egyik rajzát Terplán professzor mutatja Lancia bácsinak még nyomás előtt, mégpedig azt „Ahol megbotlasz, kincs van a föld alatt”.

L.: Haha... haha... nagyon jó... 'stenit neki Zénókám, erről jut eszembe, az öreg Pista elvette a 3 tonnás Csepelemet...

T.: De Lóji bátyám, neked még van egy másféltonnás...

L. (közbevág): Ah... kis autó, nem autó...

Lancersarics professzor életét szeretett tudományága magasszintű művelésének, az oktatásnak, az ifjúság nevelésének szentelte. Tanítványai és munkatársai tudták, hogy milyen áldozatkész lelkesedéssel fáradozott mindig ennek a célnak az érdekében. Volt hallgatói egyetemi éveikben érezhették, hogy Lancersarics professzort mindig az ifjúság iránti szeretet vezérelte.

Kora reggel kezdődött és rendszerint a késő estébe nyúlott mindennapos munkája. Szerette ezt a munkát, szívesen, lelkesen végezte. Dolgozott az új egyetemért, a fiatal gépészkárért és a benne élőkért, elsősorban diákjaiért. Mint tanár, közvetlen emberi közelségben volt hozzájuk. Fáradhatatlanul, mindig újabb, jobb és hatékonyabb módszereket keresve, igyekezett diákjaiból olyan széles látókörű gépészmérnököket faragni, akik minden helyzetben becsülettel megállják majd a helyüket az életben és a gyakorlatban.

Rektorhelyettesként is elsősorban a laboratóriumi és üzemi háttér megteremtése fűződik nevéhez, ennek hatása még évtizedek múlva is érezhető volt az egyetemen. Ha valaki részletesebben tanulmányozza Lancersarics Alajos életútját, hivatali és szakmai kapcsolatait, levelezését, a róla szóló anekdotákat, akkor rádöbben arra, hogy micsoda sorstragédiák, micsoda kegyetlen kényszerpályák határozták meg annak a mérnöknek az életét, amelyik az első világháború végén vált felnőtté és a második világháború után érte volna el szakmai pályájának csúcseit. Lancersarics professzor hosszú, súlyos betegség után 1963. május 14-én hunyt el. Sok-sok évfolyam kedvelt „Lancia bácsi”-ja bizony még hatvan évet sem élt meg.

Az azonban nem lehet véletlen, hogy még fél évszázaddal halála után is sokan emlékeznek oktatásszervezői tevékenységére, arra, hogy hőerőgépek gyakorlatként gőzmozdonyos utazást szervezett a hallgatóknak Miskolcra Hatvanba és vissza, vagy teljes évfolyamok különvonatos erőmű látogatását rendszeresítette Egyetemváros-Tiszapalkonya útvonalon. A hallgatók már az ötvenes években tanultak motort, autót, traktort, kombájnt vezetni. A motorizáció megszállottja volt és úgy vélte gépészmérnöki diploma e gépek alapos ismerete nélkül nem adható.

Az Áramlás- és Hőtechnikai Gépek Tanszéke könyvtárában ma is megtalálhatók a Lancersarics Alajoshoz fűződő kéziratok, fényképek, könyvek és a hallgatók által Hatvanból küldött levelezőlapok. A Húzótüske számos kötete őrzi személyiségének egyediségét, hallgatóinak jóságos csipkelődését legendás professzorokkal kapcsolatban.

Tisztelői 2010. augusztus 27-én leplezik le szobrát a Miskolci Egyetem Áramlás- és Hőtechnikai Gépek Tanszékén.